

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

4 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 4, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 4, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

Бош муҳаррир:
Рабиев Шерзод Миржалилович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори

Бош муҳаррир ўринбосари:
Отажонов Аброржон Анварович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори ўринбосари
юридик фанлари доктори, профессор

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Окюлов Омонбой

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори,
профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат
кўрсатган юрист*

Саидова Лола Абдувахидовна

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори*

Тошев Бобокул Норқобилович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар доктори*

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

*Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
Академияси бошлигининг ўринбосари*

Отахонов Фозилжон Хайдарович

*Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси
ҳузуридаги қонунчилик муаммолари ва
парламент тадқиқотлари институтининг
директори, юридик
фанлар доктори, доцент*

Баймолдина Зауреш Хамитовна

*Қозғистон Республикаси Олий Суди
Академияси ректори, юридик фанлари номзоди*

Годунов Валерий Николаевич

*Белорус давлат университети ўқув муассасаси
"Судьялар, прокуратура, суд ва адлия
муассасалари ходимларини қайта тайёрлаш ва
малакасини ошириш институти" директори,
юридик фанлари доктори, профессор*

Масъул котиб:

Раҳманов Шухрат Наимович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар номзоди*

Саҳифаловчи: Халиков Миртоҳир Мирзакирович

Контакт редакцији журнали:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

**Главный редактор:
Рабиев Шерзод Миржалилович**

Директор Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции

**Заместитель главного редактора:
Отажонов Абдоржон Анварович**

Первый заместитель директора Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, профессор

**РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:
Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

Окюлов Омонбой

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Республики Узбекистан

Саидова Лола Абдувахидовна

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Тошев Бобокул Норкobilович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

Заместитель начальника Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан

Отахонов Фозилжон Хайдарович

Директор Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доцент

Баймолдина Зауреш Хамитовна

Ректор Академии правосудия при Верховном Суде Республики Казахстан, кандидат юридических наук

Годунов Валерий Николаевич

Директор учреждения образования "Институт переподготовки и повышения квалификации судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции Белорусского государственного университета", доктор юридических наук, профессор

**Масъул котиб:
Рахманов Шухрат Наимович**

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, кандидат юридических наук

Верстка: Халиков Миртохир Мирзакирович

Контакт редакции журнала:
100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff
100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

Chief Editor:
Rabiyev Sherzod Mirjalilovich

Director of the Lawyers' Training Center
under the Ministry of Justice

Deputy Chief Editor:
Otajonov Abrorjon

First Deputy Director of the Lawyers' Training
Center under the Ministry of Justice, Doctor of
Law Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

Oqyulov Omonboy

*Professor at the Lawyers' Training Center, Doctor
of Law Sciences, Professor, Honored Lawyer of
the Republic of Uzbekistan*

Saidova Lola

*Professor at the Lawyers' Training Center,
Doctor of Law Sciences*

Toshev Bobokul

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Mamasiddikov Muzaffarjon

*Deputy Head of the Academy of the General
Prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan*

Otaxonov Foziljon

*Director of the Legislation and Parliamentary
Research Institute under the Oliy Majlis of the
Republic of Uzbekistan
Doctor of the Science of Law, Associate Professor*

Baymoldina Zauresh

*Rector of the Academy of Justice at the Supreme
Court of the Republic of Kazakhstan, Candidate of
Legal Sciences*

Godunov Valeriy

*Director of the educational institution «Institute
for retraining and advanced training of judges,
employees of the prosecutor's office, courts
and justice institutions of the Belarusian State
University», Doctor of Law Sciences, Professor*

Executive Editor:
Rakhmanov Shukhrat

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Candidate of Juridical Science*

Pagemaker: Khalikov Mirtokhir

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

МУНДАРИЖА

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

1. ОТАХОНОВ Фозилжон Хайдарович РОЛЬ ОЛИЙ МАЖЛИСА В ДОСТИЖЕНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ И ЗАДАЧ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	8
2. ФАЙЗИЕВ Олим Раимкулович ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ВА ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ МУРОЖААТЛАР БИЛАН ИШЛОВЧИ ТАРКИБИЙ БЎЛИНМАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	17
3. РАХИМОВ Дилмуроджон Гуломжон ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	25

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. РЎЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШУВ ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИК ҚОНУН ХУЖЖАТЛАРИНИНГ ЭЛЕКТРОН ДАСТУРИЙ ТАЪМИНОТИНИ ИНТЕГРАЦИЯ ҚИЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....	34
5. САДУЛЛАЕВ Қудрат Юсуббаевич ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЖИСМОНИЙ ШАХСНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИКНИНГ БЕЛГИЛАНИШИ.....	43
6. РАХИМОВ Баҳром Рустамович ИНВЕСТИЦИЯ НИЗОСИНИ БОШЛАШНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИГА МУВОФИҚ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	
7. ЖОЛДАСОВА Шахноза Батировна ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЧЕТ ЭЛ ҲУҚУҚИНИ ҚЎЛЛАШНИ РАД ЭТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	55
8. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИ ЙИЛЛАРИДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ ВА ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	63

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

9. ҲАМРОҚУЛОВ Баҳодир Мамашарифович МУДДАТЛИ МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ: НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МУАММОЛАР.....	69
10. РАХИМОВ Мирёқуб Актамович COVID-19ГА ҚАРШИ ЭМЛАШ ВА ХОДИМ ҲУҚУҚЛАРИ.....	75

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

11. ҚАЛАНДАРОВ Максуд Махмудович ҚУРОЛ, ЎҚ-ДОРИЛАР, ПОРТЛОВЧИ МОДДАЛАР ЁКИ ПОРТЛАТИШ ҚУРИЛМАЛАРИНИНГ ҒАЙРИҚОНУНИЙ МУОМАЛАСИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ ГЕРМАНИЯ ВА ЎЗБЕКИСТОН ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИКЛАРИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....	82
12. ИБРОҲИМОВ Жамшид Абдуғофур ўғли ҚЎПОРУВЧИЛИК ОБЪЕКТИНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ: ТЕРРОРЧИЛИК ХУСУСИЯТИГА ЭГА ЖИНОЯТ СИФАТИДА.....	88
13. ХАМЗАЕВ Дилавер Дилшод угли ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ФИНАНСОВЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ	94

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

14. ТАДЖИБАЕВА Дилдора Абдурахимовна ПЕНИТЕНЦИАР РЕЦИДИВ ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	
15. ҚУРБОНОВ Дилшоджон Махамадалиевич ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ ЖАРАЁНИДА ҚОНУНИЙЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ	109

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

16. РАХМАНОВ Шухрат Наимович, ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна УЗБЕКИСТАН КАК ПОЛНОПРАВНЫЙ СУБЪЕКТ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА.....	115
17. САИДОВ Олим Чорикулович МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШ ИНСТИТУТИНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИНИШИ	126
18. САФАРОВА Шахло Пулатовна ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИГА ОИД ТАЪЛИМНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШДА ХАЛҚАРО УНИВЕРСАЛ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ.....	132

ТАҚРИЗЛАР

19. РАХМАНОВ Шухрат Наимович ОТЗЫВ НА МОНОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ХАМДАМОВОЙ ФЕРУЗЫ, МИРХАМИДОВОЙ МАХИННОРЫ «ПРАВА ЖЕНЩИН: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН»	143
--	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

**ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ**

РЎЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич

Тошкент давлат юридик университети «Бизнес ҳуқуқи»
кафедраси профессори, юридик фанлар доктори, профессор

РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШУВ ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИК ҚОНУН ХУЖЖАТЛАРИНИНГ ЭЛЕКТРОН ДАСТУРИЙ ТАЪМИНОТИНИ ИНТЕГРАЦИЯ ҚИЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): РЎЗИНАЗАРОВ Ш.Н. Рақамли трансформациялашув шароитида тадбиркорлик қонун ҳужжатларининг электрон дастурий таъминотини интеграция қилиш истиқболлари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. №4 (2021). Б. 34-42.

 4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4-4>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада рақамли трансформациялашув шароитида тадбиркорлик қонун ҳужжатларини электрон дастурий таъминотини интеграция қилиш, қонун ҳужжатларини тизимлаштиришда кодификациялаштириш, ҳуқуқий тартибга солишда янги норматив-ҳуқуқий воситаларни ижтимоий маконда ва виртуал майдонда қўллашнинг долзарб илмий-амалий муаммолари ўрганилиб, соҳани ривожлантириш юзасидан хулоса ва таклифлар берилган.

Калит сўзлар: тадбиркорлик қонун ҳужжатлари, виртуал ҳуқуқий майдон, унификация, рақамли ҳуқуқ, рақамли бизнес, электрон дастурий таъминот, қонун ҳужжатларининг электрон тўплами, рақамли норматив-ҳуқуқий маълумотлар базаси.

РУЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич

Профессор кафедры «Бизнес право» Ташкентского государственного
юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ПЕРСПЕКТИВЫ ИНТЕГРАЦИИ ЭЛЕКТРОННОГО ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ ДОКУМЕНТОВ В КОНТЕКСТЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются актуальные научные и практические проблемы интеграции электронного программного обеспечения законодательств в предпринимательской сфере в условиях цифровой трансформации, кодификации при систематизации документов, применение

новых нормативно-правовых инструментов в социальной среде и виртуальном пространстве, даются заключения и предложения по развитию этой сферы.

Ключевые слова: предпринимательское законодательство, виртуальное правовое пространство, унификация, цифровое право, цифровой бизнес, электронное программное обеспечение, электронный сборник законодательства, цифровая нормативно-правовая база данных.

RUZINAZAROV Shukhrat

Professor of the Department Business law
at Tashkent State University of Law, Doctor of law Sciences

PROSPECTS FOR INTEGRATION OF ELECTRONIC SOFTWARE OF BUSINESS LEGISLATION DOCUMENTS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

ANNOTATION

The article examines current scientific and practical problems of integrating legislation on electronic business in the context of digital transformation, codification of new regulatory documents in the social environment and the virtual world, proposals and proposals for the development of the sphere.

Keywords: business legislation documents, virtual legal space, unification, digital law, digital business, electronic software, electronic collection of legislation, digital regulatory legal database.

Бугунги кунда мамлакатимизда рақамли қисодиёт тобора ривожланиб бормоқда. Бу соҳани янада такомиллаштириш учун мавжуд муаммоларни бартараф этиш юзасидан илмий изланишлар олиб борилиб, таклифлар илгари сурилмоқда [1]. Рақамли трансформациялашув шароитида тадбиркорлик қонун ҳужжатларини электрон дастурий таъминотини интеграция қилиш долзарб илмий-амалий муаммолардан бўлиб ҳисобланади. Тадбиркорлик қонунчилигининг электрон дастурий таъминот маълумотлари базасини интеграция қилиш, энг аввало, уни ягона тизимга солинган ҳолда қўллашни осонлаштиради. Энг муҳими, тадбиркорлик қонун ҳужжатларига оид норма ижодкорлиги ва амалиётда қўллаш сифатини оширишда вақт ва ресурсларни тежаш имконини беради. Қонун ҳужжатларининг унификациялаштирилган электрон тўпламларини яратиш ва унинг электрон дастурий таъминотининг рақамли интеграцияси ўз истиқболига эга.

Дарҳақиқат, электрон дастурий маълумотлар базаси билан таъминланган қонун ҳужжатлари норма ижодкорлиги фаолиятида, илмий фаолиятда, ўқув жараёнида, ҳуқуқни қўллаш амалиётида аҳолининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда ва бошқа соҳаларда кенг қўлланилмоқда. Ҳозирги вақтда электрон версиядаги ҳуқуқий ахборотлаштириш расмий тус олиб жадал суръатлар билан ривожланиб бормоқда. Қонун ҳужжатларини ривожлантиришда электрон ахборот технологияларидан кенг фойдаланилмоқда. Интернет орқали норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тизимлаштириш, ундан фойдаланиш бўйича ахборот ҳуқуқий тизим билан шуғулланадиган хусусий тадбиркорлик субъектлари ўз фаолиятини амалга оширмоқда. Қонун ҳужжатларидан электрон ресурс марказлари ва рақамли кутубхоналардан фойдаланиш имконияти тобора кенгаймоқда. Электрон-маълумот-ҳуқуқий тизимнинг давлат-хусусий шериклик концепциясини яратиш бўйича тизимли ишларни амалга оширишни талаб этмоқда. Интернетнинг ҳуқуқий ахборот манбаси сифатида роли ортиб бормоқда. IT-ҳуқуқ соҳасини шакллантириш ва ривожлантиришнинг илмий-назарий, методологик асосларини ишлаб чиқиш заруриятини вужудга келтирмоқда [2].

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 9 январдаги ПФ-5618-сонли “Жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтириш тизимини тубдан такомиллаштириш тўғрисида”ги Фармонида мувофиқ жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтиришда ҳуқуқий тарбиянинг инновацион усулларини жорий қилиш ғоятда муҳим вазифа қилиб белгиланган. Яъни, Ўзбекистон Республикасининг миллий-ҳуқуқий интернет портали ўз ичига қонун ҳужжатлари

маълумотлари миллий базаси барча миллий ҳуқуқий сайтлар, юридик луғат ва ҳуқуқий электрон кутубхона, мақсадли аудиториялар (давлат хизматлари, педагоглар ва бошқалар) учун мажбурий курслар (mandatory courses) қамраб олади. Шунингдек турли ҳаётий ҳолатлар бўйича ҳуқуқий ечим талаб этиладиган ва давлат хизматлари кўрсатиш электрон тизими “advice.uz” ҳуқуқий ахборот тизимини яратиш ва ишга тушуриш; фуқароларнинг ўз ҳуқуқий билим даражасини синаш мақсадида интернет тизимида турли босқичларга эга бўлган “Ҳуқуқий тест” лойиҳасини яратиш; Ижтимоий тармоқларда (Facebook, Телеграм, Твиттер, Youtube, Mytube.uz, lex.uz) давлат органлари ва ташкилотларнинг каналларини ташкил қилиш ва ушбу каналларда веб технологияларда кенг фойдаланган ҳолда соҳа фаолияти йўналишларидан келиб чиқиб ҳуқуқий тарғибот материалларини шарҳлаб бориш ва ш.к. назарда тутилган. Қайд этилган чора-тадбирлар норматив-ҳуқуқий базани электрон шаклда фойдаланишнинг амалиётини янада кенгайтиради. Илғор хорижий тажрибаларга асосланиб норматив-ҳуқуқий базага аҳоли ва ижрочиларнинг фойдаланиш қулайлигини ошириш учун қонунчиликнинг барча соҳалари бўйича электрон тизимлаштиришнинг барча шакл ва усуллари тadbiq этиш самарадорлигини янада оширишни тақозо этмоқда [3]. Қолаверса, нормография соҳасидаги йўналишда ҳуқуқшуносликка асос солиш фурсати етди.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси жамиятнинг иқтисодий негизларининг тамал тоши сифатида мулкчилик, иқтисодий фаолият ва тadbirkorлик эркинлигини назарда тутди. Бозор муносабатларини эркин тadbirkorлик фаолиятисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Тadbirkorлик эркинлиги конституциявий категория бўлиб унинг ҳуқуқий асосларини тизимлаштиришда ғоятда муҳим аҳамиятга эга. Қонунчилик умумҳуқуқий классификаторида 09.00 00 00 рақам билан тadbirkorлик ва хўжалик фаолияти ҳам ўзининг ифодасини топган [4]. Бу соҳага 20 та турдош соҳага оид қонунчилик йўналишлари киритилган. Хусусан, тadbirkorлик тўғрисидаги қонунчилик, умумий масалалар, тadbirkorлик субъектлари, тadbirkorлик субъектларини рўйхатга олиш, яқка тартибдаги тadbirkorлик, кичик ва хусусий тadbirkorлик, оилавий тadbirkorлик, давлат-хусусий шериклик ва х.к шулар жумласидандир.

Фикримизча, қайд этилган юқоридаги тadbirkorлик ва хўжалик фаолияти рўйхати тўлиқ эмас. Умумҳуқуқий классификаторда белгиланган рақобат тўғрисидаги қонунчилик; банкротлик ва санация; аудиторлик фаолияти; баҳолаш фаолияти; сертификатлаштириш, стандартлаштириш ва метрология; реклама тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ва х.к. унинг таркибига киради. Умумҳуқуқий классификаторда тadbirkorлик қонун ҳужжатларини тизимлаштириш ягона тизимга келтирилмаган. Шу боис, бундай умумҳуқуқий классификаторни илмий-методологик асосларсиз амалга оширишда ҳуқуқ соҳалари бўйича қонунчиликнинг анъанавий ва янги йўналишлари эътиборга олинмаган. Қолаверса, рақамли ахборот коммуникация технологиялардан фойдаланган ҳолда уни тизимлашга эришилмаган. Илмий-назарий жиҳатдан қонунчилик соҳаларининг умумҳуқуқий классификаторини ишлаб чиқишнинг методларини яратиш норма ижодкорлигини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиш имкониятини яратади.

Тadbirkorлик қонун ҳужжатларини тизимлаштиришда кодификациялаштириш асосида амалга оширишга катта эътибор берилмоқда. Кодификациялаштирилган ҳужжатларнинг бир қанча турлари мавжуд. Булар жумласига асослар, кодекслар, уставлар, низомлар кабиларни киритиш мумкин. Қонун ҳужжатларини тизимлаштириш шаклларига инкорпорация ва консолидация киради. Тadbirkorлик фаолиятига оид қонун ҳужжатларини тизимлаштиришнинг инкорпорация шаклида норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни хронологик ва мавзулар жиҳатидан бирлаштириш ахборотнома ёки тўплам сифатида амалга оширилиши мумкин [5].

МДХда тadbirkorлик ва савдо кодексларини қабул қилиш бўйича турли нуқтаи назарлар ва илмий мунозаралар билдириб келинмоқда. Тadbirkorлик ҳуқуқи тарафдорлари ягона соҳавий Тadbirkorлик кодекси ишлаб чиқиш заруриятини асослаб беришмоқда [6. Б.9]. Бугунги кунда Рақамли кодекс яратиш ғояси ҳам илгари сурилмоқда.

Ҳуқуқшунос олимлар ўртасида қонун ҳужжатларини тизимлаштириш шакли бўйича ягона фикр йўқ. Яъни 1-ҳисобга олиш, 2-инкорпорация, 3-консолидация, 4-кодификация ва бошқалар. Қонун ҳужжатлари тўпламининг энг кўп тарқалган тизимлаштириш шакли бўлиб, кодификация

ҳисобланади. Унинг афзаллиги шундаки, қонунчиликсоҳасига оид норматив-ҳуқуқий ҳужат тўплами қайта ишланади ва барқарорлаштирилади, ҳуқуқ нормалари сезиларли ўзгартирилади ва унинг мазмуни янгиланади, эски қоидалар бекор қилинади ва кодификациялаштирилган ҳужжат қабул қилинишига эришилади [7, Б.119]. Фикримизча, норматив ҳуқуқий ҳужжатларни электрон дастурий таъминотининг устивор махсус ҳуқуқий асосларини яратиш ғоятда долзарб ва истиқболли йўналиш бўлиб ҳисобланади.

Рақамли иқтисодиёт шароитида тадбиркорлик фаолиятини ҳуқуқий тартибга солишда янги норматив ҳуқуқий воситаларни ижтимоий маконда ва вертуал майдонда қўллашни тақозо этади. Тадбиркорлик муносабатларига рақамли технологияларни қўллаш, янги методологик ёндашувларни ишлаб чиқиш; тадбиркорлик соҳасида рақамли фуқаролик муомаласи тартибга солишни унификация қилиш, айниқса, электрон тижоратда тадбиркорлик шартномаларини қўллаш амалиётини янада кенгайтириш; юридик шахсларни масофавий бошқариш тизимининг этиш, рақамли офис, Фуқаролик кодексининг юридик шахснинг жойлашган ерига оид нормаларни такомиллаштириш; ҳуқуқий муносабат субъектлари идентификация ва аутентификациясини оқилона ҳуқуқий тартибга солиш; роботнинг ҳуқуқий мақоми, сунъий интеллектнинг ҳуқуқий муносабатларда иштирокини таъминлаш; тадбиркорлик соҳасида рақамли шаклдаги маълумотларни тўплаш; саралаш ва уни қайта ишлашнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш, рақамли технологиялар, катта массивдаги маълумотлар, интернет сайт, интеллектуал фаолият натижаларининг муомаласини рағбатлантиришга оид нормаларнинг самарадорлигини оширишни тақозо этади. Шунингдек, рақамли монополистик фаолиятини тартибга солиш, товар ва молия бозорларида рақамли технологияларни тартибга солиш, ҳуқуқларни реестрини юритиш вагувоҳлантиришда рақамли технологиялардан фойдаланишни ҳуқуқий таъминлаш, тадбиркорлик фаолияти субъектларини турли хил ҳисобга олиш ва ҳисоботларини тўлдиришни электронлаштиришни тартибга солиш билан боғлиқ муносабатларни рақамлаштиришнинг ҳуқуқий асосларини шакллантириш ва уни ривожлантириш зарур.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 5 апрелдаги “Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш Концепцияси”нинг 4-банди 1-хатбошида фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларда ахборот-коммуникация технологияларни қўллашнинг ҳуқуқий асосларини шакллантириш, хусусан, крипто-активлар, шу жумладан майнинг айланмасини ривожлантириш, шахси кўрсатилмаган маълумотларнинг сезиларли массивларини (“big data”) йиғиш ва қайта ишлашни ҳуқуқий тартибга солиш, электрон тижоратдан фойдаланиш, электрон майдончалар орқали харидларни амалга ошириш бўйича имкониятларни кенгайтириш назарда тутилган [8].

Рақамли технологияларнинг фуқаролик муносабатларига кириб келиши ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишда янги ҳуқуқий механизмларни ишлаб чиқишни ва мутаносиб равишда фуқаролик ва тадбиркорлик қонунчилигини тизимлаштиришда инобатга олишни тақозо этади. Рақамли тадбиркорлик қонун ҳужжатларини тизимлаштириш ва унификация қилиш норма ижодкорлиги фаолиятининг янги истиқболли йўналиши бўлиб ҳисобланади. Тадбиркорлик қонун ҳужжатларини рақамли технологиялар ёрдамида такомиллаштириш уни кодификациялаштиришнинг асосий ва муҳим шартидир. Фурсати келганда айтиш жоизки, тадбиркорлик қонун ҳужжатларини рақамли кодификациялаштириш уни ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг тадрижий йўлидир. Бошқача айтганда, рақамли норма “норматив ҳуқуқий маёқ” бўлиб хизмат қилиши лозим.

Рақамли бизнесни тизимли, бир-бири билан ўзаро мувофиқлаштирилган, такрорланмайдиган, тўғридан-тўғри қўлланиладиган, ҳаволаки нормалардан имкон даражасида воз кечилган, ўзида оммавий-хусусий ҳуқуқни тартибга солишни мужассамлаштирган, соҳавий қонунчиликнинг энг илғор ва замонавий тенденцияларини акс эттира олган, янги рақамли реаллик шароитида унинг нормаларининг барқарорлигини белгилашга хизмат қиладиган, зиддиятли нормалардан ҳоли бўлган, концепциявий асоси бўлган, рақамли қонунчилик техникасини янги шакл ва усулларини

монанд тарзда ўзлаштирган ягона, комплекс тусдаги норматив-ҳуқуқий база вазифасини бажарадиган Тадбиркорлик кодексини қабул қилишга қаратилган эҳтиёж ва объектив зарурият вужудга келган десак, муболаға бўлмайди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 8 августдаги ПФ-5505-сонли фармони билан тасдиқланган “Норма ижодкорлигини такомиллаштириш Концепцияси” қабул қилинишидан кўзланган асосий мақсад тизимлаштирилган қонунчилик базасини шакллантириш, амалга оширилаётган ислохотларнинг ҳуқуқий жиҳатдан таъминланишини такомиллаштиришга қаратилган[9]. Қонун ижодкорлиги фаолиятида ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланиш норма ижодкорлиги фаолиятини асосий йўналишларидан бўлиб ҳисобланади. Шу мақсадда “Қонун ҳужжатларининг таъсирчанлигини баҳолаш тизими порталининг норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳасини ишлаб чиқиш ва келишишнинг ягона электрон тизими таркибий қисми сирасига унга интеграция қилиш” бу борадаги асосий вазифалардан бўлиб ҳисобланади.

Дарҳақиқат, норма ижодкорлиги фаолиятида қонун ҳужжатларини тизимлаштиришга таъсир кўрсатувчи энг муҳим восита келгусида қабул қилиниши бўйича ташаббус кўрсатилган ва ишлаб чиқиляётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг оқибатларини эрта башорат қилишни тартибга солувчи комплекс тизимни жорий қилишнинг аҳамияти ортмоқда [10]. Бундай тизимнинг жорий этилиши норматив-ҳуқуқий ҳужжат ташаббускорлари ва уни ишлаб чиққан субъектлар зиммасига жуда катта масъулият юклайди. Шунингдек, тартибга солувчи чораларнинг таъсири барча манфаатдор томонларнинг фикр-мулоҳазаларини тўлиқ инобатга олиш учун шароит яратади. Жамоатчилик томонидан қонун лойиҳалари бўйича билдирилган таклифларга юзаки муносабат билдиришнинг олди олинади. Энг муҳими, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг фактик таъсирини ўтказиш мақсадида энг муҳим восита унинг самарадорлигини ошириш бўйича тизимли ва комплекс назорат ишини таъминлаш этишни талаб этади. Бу эса, ўз навбатида тартибга солувчи таъсирни баҳолашни амалга оширадиган давлат органлари ва бошқа ташкилотлар мутахассисларининг зарур билим ва амалий кўникмаларга эга бўлишини тақозо этади [11].

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 19 майдаги ПФ-5997-сонли “Давлат ҳуқуқий сиёсатини амалга оширишда адлия органлари ва муассасалари фаолиятини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги [12] фармонида мувофиқ 2020-2024 йилларда адлия органлари ва муассасаларини ривожлантириш концепцияси тасдиқланди. Ушбу концепцияда ҳуқуқ ижодкорлигида ижтимоий-иқтисодий муносабатларни тартибга солишнинг комплекс ёндашувини жорий этиш; қонунчилик мажмуасини тизимлаштириш, «тартибга солувчи гильотина» усулини қўллаган ҳолда ҳуқуқий тартибга солишни соддалаштириш ҳамда қонуности ҳужжатларини қисқартириш ва тўғридан-тўғри амал қилувчи қонунларни қабул қилишни синчков, кенг қамровли ва танқидий таҳлил асосида амалга ошириш; қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг эх-post (кейинги) таҳлилинини ўз ичига олган қонун ҳужжатларининг тартибга солиш таъсирини баҳолашнинг комплекс тизимини ўрнатиш; илмий лингвистик экспертиза механизмларини шакллантириш ва изчил такомиллаштириш; қонун ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш ва ҳуқуқий тартибга солишнинг ортиқча юқини бартараф этиш орқали «ақлли тартибга солиш» моделини ва стандартлаштирилган таҳлил методологиясини жорий этиш ва бошқа бир қатор йўналишлар белгиланди.

Шунингдек унда, тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш — корхонани рўйхатдан ўтказишдан тортиб уни тугатишгача бўлган барча зарур маълумотларни тақдим этувчи махсус интерфаол «Advice for business» юридик портални яратиш; фуқаролик қонунчилиги нормаларини энг илғор хорижий амалиётлар билан уйғунлаштириш, шунингдек, ушбу соҳадаги халқаро стандартларни жорий этиш; фуқаролик қонунчилиги институтларини ривожлантириш ва тенг ҳуқуқли субъектлар ўртасидаги хусусий-ҳуқуқий муносабатларга тартибга солишнинг аралашувини минималлаштириш мақсадида тартибга солувчи ва диспозитив нормаларнинг ўзаро ҳуқуқий экспертизасини йўлга қўйиш каби янгича ёндашувлар ўзининг ифодасини топган. Ушбу концепциянинг қайд этилган истиқболли йўналишлари ягона давлат ҳуқуқий сиёсати сифатини такомиллаштириш, ҳуқуқ ижодкорлиги фаолиятини мувофиқлаштиришда муҳим ўрин тутади.

Илмий ва тизимли таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар сони жуда кўпайиб бормоқда. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисидаги қонун ҳам норма ижодкорлигининг ва уни ижро мониторингининг барча босқичларини тугал ва комплекс тартибга солмайди. Шу боис, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисидаги базани кодификациялаштириш [13] ва унинг электрон маълумотлар базасини интеграциялаштиришни янги босқичга кўтариш фурсати етди десак, асло муболаға бўлмайди. Албатта, бу вазибалар норма ижодкорлиги фаолиятида ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланишда ғоятда муҳим аҳамият касб этади. Норматив ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш, ишлаб чиқиш, уни амалиётда қўллаш, унга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш, ижро мониторингини ташкил этишнинг барча босқичларида рақамли технологиялардан фойдаланиш ва уни ўзаро интеграциялашувининг концептуал асосларини ишлаб чиқиш, “рақамли қонунчилик соҳасига асос солиш фурсати келди” дейиш мумкин.

Тадбиркорлик қонун ҳужжатларини тизимлаштиришда Бизнес омбудсман, тадбиркорлар мурожаатларини кўриб чиқиш бўйича Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг виртуал қабулхонаси ахборот тизими “business.gov.uz”, ягона интерактив портал, тадбиркорлик фаолиятида коррупцияга қарши кураш, тадбиркорлик фаолияти ҳисоб ва ҳисобот, тадбиркорлик фаолиятини молиялаштириш, тадбиркорлик фаолиятини моддий-техник таъминлаш, тадбиркорлик фаолиятида IT технологияларидан фойдаланиш, тадбиркорлик фаолиятини суғурта, тадбиркорлик субъектлари кооперациялари, тадбиркорлик бирлашмалари, кичик ва ўрта бизнес тўғрисидаги қонунчиликни тизимлаштириш ва уни соҳага оид кодификациялашган ҳужжат билан мақбуллаштириш, тадбиркорлик фаолиятида рақобат муҳитини яратишда ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланишнинг ҳуқуқий механизмларини ишлаб чиқиш зарур.

Бундан ташқари, тадбиркорлик субъектининг ер учаскасига оид маълумотларини “E-ijro aukcion”, “Ver elektron” тизимини такомиллаштириш, тадбиркорлик субъектларининг инвестициявий фаолияти, тадбиркорлик субъектларининг савдо фаолияти (Савдо тўғрисидаги қонунчилик билан унификация қилиш), тадбиркорлик фаолиятини халқаро молиявий институтлар томонидан молиялаштириш, тадбиркорлик фаолияти субъектларининг ташқи иқтисодий фаолияти, эркин ва кичик саноат зоналарида тадбиркорлик инновацион (рақамли) фаолияти, тадбиркорлик фаолиятида стандартлаштириш ҳамда мувофиқлигини баҳолашни унификация қилиш, тадбиркорлик фаолияти кичик соҳалари нормалари билан (масалан, келгусида қишлоқ хўжалиги кодекси ёки аграр кодекс қабул қилиниши мумкин), ўзаро мутаносиблигини таъминлаш, тадбиркорлик фаолиятини илмий-инновацион таъминлаш, хусусий энергетика, тадбиркорлик фаолияти ва давлат-хусусий шериклик, стартап тадбиркорлик фаолияти (венчур молиялаштириш, IT компаниялар), рақамли дастурий маҳсулотлар ишлаб чиқиш фаолияти, ризлторлик, баҳолаш фаолияти, ижтимоий тадбиркорлик фаолияти, хусусий тиббиёт фаолияти (тиббиёт соҳасидаги қонун ҳужжатларини бирлаштириш мақсадида тиббиёт кодексини ишлаб чиқиш) билан ўзаро уйғунлаштириш, экологик тадбиркорлик (экология кодекси билан ўзаро уйғунлаштириш) фаолияти, қурилиш, спорт, сайёҳлик ва бошқа соҳалардан қонун ҳужжатларини унификация қилишда ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланишни ҳуқуқий тартибга солишда янги рақамли технологик ёндашувларни ишлаб чиқиш ҳаётий заруриятга айланиб бораётганлиги барчага аён.

Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқий ахборот тарқатиш ва ундан фойдаланишни таъминлаш тўғрисида”ги [14] Қонуннинг 8-моддасига кўра, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳуқуқий ахборотни тарқатиш ва ундан фойдаланишни таъминлаш соҳасида норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар матнларининг ҳамда зарур бўлган тақдирда, тегишли ахборот-таҳлилий материалларнинг Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланадиган рўйхат бўйича барча давлат органларига ва ташкилотларга электрон шаклда юборилишини таъминлайди; норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни давлат ҳисобига олиш ва қонун ҳужжатларини тизимлаштириш ишларини амалга оширади.

Рақамли реаллик шароитида ҳуқуқий ахборотлаштиришнинг роли ортиб бормоқда. Норма ижодкорлигининг барча босқичларида ахборот коммуникация технологиядан самарали

фойдаланиш унинг сифатини оширишда муҳим аҳамиятга эга. Сўнги йилларда қонунчиликнинг электрон тўпламини тузиш масаласи қизгин муҳокама этилмоқда [15].

Ҳуқуқий адабиётларда қонунларнинг тўпламларини тузиш масалалари муҳокама мавзуси бўлиб ҳисобланади [16, 17, 18, 19.Б.31-35]. Ҳозирги вақтда рақамли реаллик шароитида ҳуқуқий ахборотлаштириш ҳуқуқининг трансформациялашуви объектив реалликка айланмоқда. Бунда энг асосий масалалардан бири бўлиб қонунларнинг электрон шаклларини тузиш ҳисобланади. Шу мақсадда тадбиркорлик қонун ҳужжатларининг электрон тўпламларини тузиш масаласиғоятда муҳим аҳамият касб этади.

АҚШда норматив-ҳуқуқий манбаларга АҚШ Конституцияси, федерал статут ҳуқуқи, асосан кодекс ва қонунлардан (United States Code) ҳуқуқий ҳужжатлардан, федерал ижро органи қарорлари, федерал норматив-ҳужжатлар кодексига киритилган (Code of Federal Regulations). Энг муҳим томони шундаки, ҳозирги шароитда қонунларнинг тўлиқ тўплами Рим қонун ости ҳужжатлар тўплами амалий жиҳатдан шакллантирилган [20, Б.7-9]. АҚШ қонунлари кодекси (United States Code) соддалаштирилган предмет асосида федерал қонун ҳужжатлари ва унинг алоҳида тузилиши бирликларини ўзида мужассамлаштирган. Бу тўпламнинг ярми инкорпорация шаклида ва ярми эса, кодификациялаштирилган ҳисобланади. Унга қонун ҳужжатларининг шакли сифатида консолидация хос эмас [21, Б.116].

Россияда 2007 йил 21 август кунини 1035-сонли “Қонун ҳужжатларини архивлаштириш тўғрисида”ги қонун қонунҳужжатларининграсмий электрон манбаларини архивлаштирди. Италияда қонунчиликни тартибга солишниқисқартириш (Taglia-leggi) 200 минг ҳуқуқий ҳужжат бекор қилиниб, қонун ҳужжатларининг 14 минги кучда қолдирилган. Маъмурий тартиб таомиллар қисқартирилган (taglia amministrativa) ва “fact-track” режимида тезкор амалда бўлиш жорий этилган. Польшада 2002 йил 20 майдан “Қонунчилик техникаси принциплари тўғрисида”ги Қонун, Чехия Республикасида “Қонун кодекси”ва Халқаро шартномалар кодекси тўғрисидаги қонун (1999 йил 309-сон), АҚШ “Ихчамлаштирилган тартибга солиш тўғрисида”ги қонун(Regulatory Flexibility Act of 1980)нинг асосий мақсади кичик бизнес фаолиятини норматив тартибга солишни оғирлаштирмасликдир. Қонунда назарда тутилганидек, давлат органлари янги қондаларни қабул қилишдан кичик корхоналар учун унинг оқибатларини ва тартибга солишнинг содда, қулай воситаларини таъминлашнинг ўзига хос мониторингини ўтказди. Шунингдек, АҚШда қонунларни тайёрлаш, келишиш, қабул қилиш барча жараёнлари муайян қонун ҳужжатлари билан тартибга солинган. Аргентинада Адлия вазирлиги норматив-ҳуқуқий ҳужжат рўйхатдан ўтказилгандан кейин махсус электрон сайтга жойлаштириш учун юборади. Аргентина Президентининг 207/16-сон декретига асосан, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг электрон нусхаси расмий мақомга эга [21, Б.42-141].

Илмий ва амалий таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, қонун ҳужжатларини тизимлаштириш ва уни электрон дастурий таъминлаш объектив ва тадрижий жараён дир. Айниқса, электрон рақамли қонун ҳужжатлари тизими шаклланиб амалиётда кенг қўлланилаётганлиги ақлли тартибга солишда янги ҳуқуқий механизмларни қўллашни, фуқаролар ва тадбиркорларнинг қонунчилик соҳасида ижтимоий макондава вертуал ҳуқуқий майдонда фаоллигини янада оширишни тақозо этмоқда. Айрим давлатларда фуқаролар ҳам қонунчилик ташаббуси ҳуқуқига эга. Австрияда масалан, қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи парламентнинг қуйи палатаси (Миллий Кенгаш) 100 минг сайловчилар ёки овоз бериш ҳуқуқига эга бўлган учта ернинг яшовчиларининг 1/6 қисми қонун лойиҳаларини киритиши мумкин. Бошқа давлатларда бундай ҳуқуқ муайян жамоат ташкилотларига берилган. Бундан ташқари, норма ижодкорлигининг янги босқичи электрон форматда қонун лойиҳаларини ишлаб чиқишни ташкил этиш, махсус ташкил этилган муассасаларда қонун ва қонун ости ҳужжатлари лойиҳаларини архивлаштириш, электрон ҳуқуқий ахборотлаштиришнинг самарадорлигини ошириш, рақамли реаллик шароитида норма ижодкорлиги шаклларининг ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланишнинг дастурий таъминотини тўлиқ яратиш, қоғозбозликдан воз кечиш, меҳнат ва ресурсларнинг тежамкорлигига эришиш, норма ижодкорлигининг шаффофлигини таъминлаш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг сифати

ва самарадорлигини таъминлаш, тадбиркорлик қонунчилигини тизимлаштиришда интернет имкониятларидан кенг ва мақсадга мувофиқ фойдаланиш лозим.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг амалдаги электрон версияларини, уни қўллашдаги ягона тизимлаштириш усули деб бўлмайди. Рақамли реаллик шароитида ҳуқуқий ахборотлаштириш тизимининг жуда тез суръатлар билан жадал ривожланиши тадбиркорликка оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг умумҳуқуқий классификатор талабларидан келиб чиқиб соҳавий, кичик соҳавий норма ва институтларни қамраб олган ҳолда ўзида гипер ҳаволаларни мужассамлаштирган тўпламларни шакллантиришга эришиш лозим. Бундай тадбиркорлик қонун ҳужжатларининг электрон тўпламлари соҳага оид норматив базани тўлиқ қамраб олиб унга киритилган ўзгартириш ва қўшимчалар ҳам мунтазам киритиб борилиши лозим.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни предметли хронологик, соҳалар, соҳалараро, кичик соҳалар, юридик кучи ва устуворлиги, норматив-ҳуқуқий тизимда тутган ўрни ва тегишли ҳуқуқий муносабатларни тартибга солиш доираси, ижрочи, аҳоли айниқса, тадбиркорлик субъектлари учун мўлжалланганлиги каби меъзонлардан келиб чиқиб уларнинг махсус электрон дастурий таъминоти билан интеграциялаштирилган маълумотлар базасини яратиш устувор ва кечиктириб бўлмайдиган вазифа бўлиб ҳисобланади. Шу боис, тадбиркорлик қонун ҳужжатларининг “ҳуқуқий аҳамиятга эга бўлган электрон ҳужжат” сифатида унинг “рақамли унификациялаштирилган назорат матнларини” яратиш, сақлаш, тарқатиш, ижроси электрон мониторинги, электрон жамоатчилик фикри ва муҳокамаси, фуқароларнинг қонунчилик ташаббуси каби яхлит тизимни ўз ичига олган “Электрон ҳуқуқий ахборотлар базаси” тўпламини интеграциялаштирилган тарзда унификация қилиш лозим.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг электрон ҳуқуқий ахборотлар маълумотлар базаси билан ўзаро интеграциялаштирилган тўплами давлат ҳокимияти органлари (қонунчилик, ижро) норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг инкорпорациялаштирилган электрон версияси, расмий эълон қилинган манбаси ва ҳеч бир истисносиз амалдаги барча қонун ҳужжатларининг яхлит ва тизимли рақамли тўпламдир. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг тартибга солувчи таъсирини баҳолашни таҳлил қилиш нуктаи назаридан тадбиркорлик қонун ҳужжатларини умумҳуқуқий электрон классификаторининг замонавий талаблари асосида интеграциясини амалга ошириш ўз истиқболига эга.

Шубҳасиз, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларининг электрон дастурий таъминот маълумотлар базасини интеграция қилишни монанд тарзда такомиллаштириш, унинг ақлли тартибга солиш модулли элементлари самарадорлигига эришиш, рақамли алгоритимини ўзида мужассамлаштирган ижро механизмининг мувофиқлаштирилган ҳолда таъминлаш, айниқса, ахборот коммуникация технологияларидан оқилона фойдаланган ҳолда ҳуқуқни қўллаш амалиётининг сифатини ошириш ўз навбатида, ижтимоий маконда ва виртуал майдонда қонун устуворлигига эришишнинг ғоятда муҳим омили бўлиб хизмат қилади.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Людмила Ю., Гаджиев Х. Использование цифровой экспертизы при доказывании факта распространения ложной информации в интернете // Юрист Ахборотномаси. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 208-218. // URL: <https://juristjournal.uz/index.php/lawyer-herald/article/view/179>
2. Сборник статей международной научно-практической конференции. Санкт-Петербург, ФГБУ «Президентская библиотека имени Б.Н.Ельцина. 2011. URL: <https://www.prilib.ru/item/686148>
3. Нормография теория и технология нормотворчества, Учебник, для вузов, 2-е издание, исправление и дополнение. Под.ред. Ю.Г.Арзамасова, -М: Юрайт 2020
4. Общеправовой классификатор отраслей законодательства Республики Узбекистан. // URL: <https://lex.uz/klassifikator>.
5. Эталонные контрольные нормативные правовые акты Республики Казахстан. // URL: zan.gov.kz/ru.
6. Лаптев В.В. Проблемы совершенствование предпринимательское законодательство // Правовое регулирование предпринимательский деятельность, -М.: 1995

7. Предпринимательское право России: итоги, тенденции и пути развития. Е.П.Губин, -М.: Юстицинформ 2019.
8. “Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ф-5464-сонли фармойиши (05.04.2019) // URL: <https://Lex.uz/docs/4272621>.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Норма ижодкорлиги фаолиятини такомиллаштириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5505-сонли фармони (08.08.2018) // URL: <https://lex.uz/ru/docs/3858817?twolang=true>
10. «О проведении обучения субъектов предпринимательства, осуществляющих производство нормативных правовых актов (Постановление Республики Кыргызстан №559 от 30 сентября 2014 года). // URL: cbd.minjust.gov.kg.
11. Иванова М. Модели и методы оценки регулирующего воздействия в государственном управлении России и зарубежных стран, Санкт-Петербург, изд-во Санкт Петербургского университета 2018.
12. 12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Давлат ҳуқуқий сиёсатини амалга оширишда Адлия органлари ва муассасалари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5997-сонли фармони (19.05.2020) // URL: <https://lex.uz/docs/4820060>
13. Закон Чукотского автономного округа от 24 апреля 2009 года №25-03 «Кодекс о нормативно-правовых актах Чукотского автономного округа» // docs.cutd.ru.
14. Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқий ахборотни тарқатиш ва ундан фойдаланишни таъминлаш тўғрисида”ги ЎРҚ-443-сонли қонуни (07.09.2017) // <https://lex.uz/docs/3329163>
15. Вершинин А.П. Электронный свод законов и правовая информатизация в России // <http://pravo.gov.ru/articles/elektronnyy-svod-zakonov-i-pravovaya-informatizatsiya-v-rossii/>
16. Морозов Антон Андреевич К вопросу о создании Свода законов Российской Федерации // Правовая информатика. 2014. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-sozdanii-svoda-zakonov-rossiyskoy-federatsii> (дата обращения: 26.09.2021).
17. Информационные технологии в юридической деятельности : учебник для академического бакалавриата / П. У. Кузнецов [и др.] ; под общей редакцией П. У. Кузнецова. — 3-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2019. — 325 с. — (Бакалавр. Академический курс). — ISBN 978-5-534-02598-9. — Текст : электронный // Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/431836> (дата обращения: 26.09.2021).
18. Киселев Б.В. формирование свода законов Российской федерации с использованием вычислительных системы сетей. автореф. дисс.. уч.степ .кандидат технических наук -М.: 1996
19. Липень С. В. Законы о нормативных правовых актах стран СНГ - индикаторы процессов информатизации и цифровизации системы законодательства // Актуальные проблемы российского права. 2019. №8 (105). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zakony-o-normativnyh-pravovyh-aktah-stran-sng-indikator-protsesov-informatizatsii-i-tsifrovizatsii-sistemy-zakonodatelstva> (дата обращения: 26.09.2021).
20. Петрова Е.А. Зарубежный опыт информатизации и особенности его реализации в россии // Фундаментальные исследования. – 2007. – № 11. – С. 31-35; URL: <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=3673> (дата обращения: 26.09.2021).
21. Ваньков А.В. Статутное право и нормативные правовые акты исполнительной ветви власти США: юридическая природа систематизации: дисс. к.ю.н. Пермь-2018 // <https://izak.ru/upload/iblock/0cf/0cf9c1e458b3f3134e8d30a54a1711a9.pdf>
22. Обзор законодательного процесса в зарубежных странах. Министерство экономического развития Российской Федерации. - М: 2017